

УДК 005.57:004.738.5:316.772

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2026-1\(59\)-1750-1760](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2026-1(59)-1750-1760)

Харченко Інна Іванівна доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри державно-правових дисциплін та українознавства, Сумський національний аграрний університет, м. Суми, <https://orcid.org/0000-0001-8190-4607>

ІННОВАЦІЙНІ ТРЕНДИ В ДІЛОВІЙ КОМУНІКАЦІЇ: ВІД ТРАДИЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДО ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ

Анотація. У статті здійснено аналіз інноваційних тенденцій розвитку ділової комунікації в умовах цифрової трансформації професійного середовища з акцентом на перехід від традиційної комунікативної компетентності до цифрової грамотності. Обґрунтовано, що сучасна ділова комунікація функціонує як складний процес професійної взаємодії, який забезпечує обмін управлінськими рішеннями, знаннями та смисловими конструкціями між суб'єктами діяльності, водночас опосередковуючи соціальну активність і відтворення культурних норм. Показано, що в умовах цифровізації комунікативні процеси зазнають істотних змін, переходячи від лінійних моделей передавання інформації до мережових форматів взаємодії, що зумовлює оновлення мовних стратегій, інструментів і каналів ділового спілкування. У дослідженні ділову комунікацію розглянуто як інтегровану компетентність, що поєднує мовну культуру, управлінське мислення та цифрову грамотність. Доведено, що інноваційність сучасних комунікативних практик виявляється у використанні цифрових платформ і сервісів, а також у зміні комунікативних стратегій, орієнтованих на оперативність, адаптивність, міждисциплінарну координацію та відповідальне управління інформаційними потоками. Особливу увагу приділено цифровій грамотності як важливому чиннику ефективності ділової взаємодії, що охоплює технічні, етичні та правові аспекти професійного спілкування в онлайн-середовищі. Емпіричну частину дослідження реалізовано на базі Сумського національного аграрного університету шляхом анкетування здобувачів освіти різних факультетів. Результати засвідчили нерівномірний рівень сформованості цифрово-комунікативних умінь, наявність труднощів у формулюванні офіційних повідомлень у цифровому форматі та недостатнє дотримання норм цифрового етикету. Таким чином, аналіз підтверджує доцільність цілеспрямованої інтеграції цифрових інструментів із традиційною мовно-комунікативною підготовкою, що сприятиме формуванню ефективної моделі сучасної ділової комунікації та підвищенню готовності фахівців до професійної діяльності в умовах цифрового середовища.

Ключові слова: ділова комунікація, цифрова грамотність, комунікативна компетентність, цифровізація, цифровий етикет, комунікації, освітнє середовище.

Kharchenko Inna Ivanivna Dr. hab.in Pedagogics, Professor, Professor of the Department of State Law Disciplines and Ukrainian Studies, Sumy National Agrarian University, Sumy, <https://orcid.org/0000-0001-8190-4607>

INNOVATIVE TRENDS IN BUSINESS COMMUNICATION: FROM TRADITIONAL COMPETENCE TO DIGITAL LITERACY

Abstract. The article analyzes innovative trends in the development of business communication in the context of the digital transformation of the professional environment, with a focus on the transition from traditional communicative competence to digital literacy. It substantiates that contemporary business communication functions as a complex process of professional interaction that ensures the exchange of managerial decisions, knowledge, and meaning-making constructs among participants, while simultaneously mediating social activity and the reproduction of cultural norms. It is demonstrated that under conditions of digitalization, communicative processes undergo significant changes, shifting from linear models of information transmission to network-based formats of interaction, which leads to the renewal of linguistic strategies, tools, and channels of business communication. The study conceptualizes business communication as an integrated competence that combines language culture, managerial thinking, and digital literacy. It is proven that the innovativeness of modern communicative practices is manifested not only in the use of digital platforms and services but also in the transformation of communicative strategies oriented toward efficiency, adaptability, interdisciplinary coordination, and responsible management of information flows. Particular attention is paid to digital literacy as a key factor in the effectiveness of business interaction, encompassing technical, ethical, and legal aspects of professional communication in the online environment. The empirical part of the study was conducted at Sumy National Agrarian University through a questionnaire survey of students from various faculties. The results revealed an uneven level of digital and communicative skills, difficulties in formulating official messages in digital formats, and insufficient adherence to the norms of digital etiquette. Thus, the analysis confirms the expediency of the purposeful integration of digital tools with traditional language and communication training, which will contribute to the formation of an effective model of modern business communication and enhance specialists' readiness for professional activity in a digital environment.

Keywords: business communication, digital literacy, communicative competence, digitalization, digital etiquette, communication, educational environment.

Постановка проблеми. Ділова комунікація зазнає системних змін, пов'язаних із трансформацією інформаційного простору та впровадженням інновацій у професійну діяльність. За цих умов відбувається переосмислення усталених концепцій до забезпечення ефективної взаємодії між учасниками

професійного спілкування. Водночас посилюється роль нових умінь і навичок, необхідних для результативного обміну інформацією в цифровому середовищі. У зв'язку з цим актуалізується потреба осмислення змін, що відбуваються у сфері професійного спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що розвиток комунікативних навичок та їх адаптація до нових умов професійної діяльності становлять актуальну проблему сучасної науки. Зокрема, Приблуда Л. наголошує на важливій ролі навичок ділової комунікації для ефективної професійної взаємодії [1]. Сидоренко Т. досліджує міжнародний досвід формування комунікативної культури фахівців та можливості його адаптації в Україні [2]. Конюкова І. та Сидоровська Є. акцентують увагу на цифровому етикеті як новому вимірі комунікативної культури XXI століття [3]. Гаврілова Л. та Топольник Я. окреслюють поняття цифрової культури, грамотності та компетентності як освітні феномени, що формують основу цифрової взаємодії [4]. Жила Г. уточнює сутність цифрової грамотності та демонструє її динамічний розвиток [5]. Крутова А. та Ставерська Т. підкреслюють провідну роль цифрової грамотності у формуванні компетентності майбутніх фахівців [6]. Довбешко М. демонструє практичні можливості використання цифрових інструментів і платформ для розвитку комунікативних навичок здобувачів професійної освіти [7]. Осокін М. та Осокіна А. аналізують цифрові комунікації в системі управління бізнесом [8].

Метою статті є аналіз інноваційних тенденцій у діловій комунікації в контексті виявлення особливостей переходу від традиційної комунікативної компетентності до цифрової грамотності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комунікація у сучасному науковому дискурсі інтерпретується як складний процес професійної взаємодії, що передбачає цілеспрямований обмін думками, ідеями, управлінськими рішеннями та смисловими конструктами між суб'єктами діяльності. Вона опосередковує функціонування всіх форм соціальної активності, забезпечуючи накопичення, збереження й трансляцію суспільного досвіду, а також відтворення культурних смислів і підтримання етнічної самоідентифікації в умовах динамічних змін соціального середовища [1, с. 579].

Водночас доцільно зауважити, що в умовах цифровізації професійних практик комунікаційні процеси зазнають істотної трансформації, переходячи від лінійних моделей передавання інформації до мережових форматів взаємодії. Зокрема, такі мовні конструкції, як *«онлайн-нарада»*, *«електронне погодження рішень»*, *«цифровий протокол взаємодії»*, дедалі частіше функціонують як нормативні елементи ділового спілкування, відображаючи зміну його інструментального та змістового наповнення.

У цьому контексті ділова комунікація розглядається як специфічний вид професійної діяльності, спрямований на забезпечення взаємодії двох або більше складно організованих соціальних систем, що функціонують у різних умовах і

ситуаціях. Варіативність характеристик учасників комунікативного процесу, параметрів середовища, а також використаних засобів і каналів спілкування зумовлює відмінності кожного окремого акту ділової комунікації. Саме тому класифікація її видів може здійснюватися за різними підставами та критеріями, зокрема функціональними, організаційними, технологічними чи соціально-психологічними [1, с. 577].

Разом із тим прикметним є те, що сучасна ділова комунікація дедалі більше набуває рис інтегрованої компетентності, яка поєднує мовну культуру, управлінське мислення та цифрову грамотність. У практичному вимірі це проявляється у здатності фахівця формулювати чіткі управлінські повідомлення, а також ефективно використовувати цифрові платформи, електронні сервіси та автоматизовані канали обміну інформацією, наприклад: *«завантаження аналітичного звіту в корпоративну систему»*, *«асинхронна комунікація в професійних месенджерах»*, *«використання хмарних документів для спільної роботи»*.

Крім того, доречно наголосити, що інноваційність ділової комунікації полягає насамперед у зміні комунікативних стратегій. Мається на увазі трансформація від формально регламентованих моделей спілкування до адаптивних, орієнтованих на швидке ухвалення рішень, міждисциплінарну координацію та управління знаннями в цифровому середовищі.

Зауважимо, що комунікативна культура в Україні нині перебуває у фазі інтенсивної трансформації, що зумовлюється сукупним впливом соціальних, економічних і технологічних чинників. У сучасному професійному середовищі простежується поступове впровадження міжнародних стандартів ділової взаємодії, розширення практик використання цифрових інструментів, а також посилення ролі української мови як засобу офіційного та міжінституційного спілкування. Водночас зазначені процеси мають неоднорідний характер, що зумовлює наявність системних обмежень у формуванні цілісної комунікативної культури, зокрема у сфері діловодства й офіційного листування [2].

Разом із тим показовим є те, що модернізація комунікативних практик відбувається нерівномірно, оскільки українська система діловодства продовжує функціонувати в умовах поєднання традиційних і цифрових моделей організації інформаційних потоків. Передусім це проявляється у збереженні паперового документообігу в багатьох установах, що істотно уповільнює процеси обміну інформацією та зумовлює зростання адміністративних витрат. Крім того, обмежене застосування міжнародних стандартів, зокрема ISO 15489 (управління документацією) та ISO 9001 (системи управління якістю), спричиняє різноаспектність управлінських процедур і знижує рівень їх відповідності глобальним вимогам. Суттєвими залишаються бар'єри впровадження цифрових технологій, пов'язані з технічними, нормативними та організаційно-культурними чинниками, що ускладнюють інтеграцію автоматизованих систем у практику ділової комунікації [2].

Прикметним є також те, що ефективність інноваційних комунікативних практик безпосередньо залежить від рівня сформованості цифрової грамотності

учасників ділової взаємодії. Цифрова грамотність, у науковому розумінні, передбачає наявність стійких умінь і навичок роботи з цифровими даними, інформаційними системами та електронними сервісами [4, с. 1]. Саме ця компетентність забезпечує здатність фахівця ефективно діяти в умовах цифрового документообігу, електронного врядування та дистанційної професійної комунікації.

Водночас доречно зауважити, що цифрова грамотність у діловій комунікації виходить за рамки суто технічних умінь, тому що охоплює також комунікативно-етичний і правовий виміри. Мається на увазі, зокрема, дотримання норм електронного етикету, захист персональних даних, коректність формулювання офіційних електронних повідомлень, а також відповідальне використання цифрових каналів спілкування в управлінських процесах.

З огляду на це інноваційні тренди в діловій комунікації доцільно розглядати як результат інтеграції традиційної мовної культури, професійної компетентності та цифрової грамотності. Наведене поєднання формує нову модель комунікативної взаємодії, здатну забезпечити ефективність управлінських рішень, прозорість організаційних процесів і адаптивність інституцій до умов цифрової трансформації.

У контексті сучасної ділової комунікації, що дедалі активніше реалізується за допомогою цифрових каналів взаємодії, важливим є дотримання норм цифрового етикету, складником якого є невербальні засоби спілкування. Принагідно зауважимо, що в умовах відеозв'язку (вебкамери, платформи для онлайн-конференцій і вебінарів) міміка, жести, інтонаційні та голосові модуляції виконують функцію передавання соціально значущої інформації між комунікативними партнерами, забезпечуючи ефективність взаєморозуміння та підтримання професійної взаємодії [3, с. 29]. У наведеному аспекті невербальна поведінка перестає бути другорядним компонентом і трансформується в один із важливих інструментів ділового впливу в цифровому середовищі.

Водночас цифрове середовище не обмежується трансляцією традиційних комунікативних моделей, оскільки формує принципово нові умови для розвитку мовленнєвих умінь, аналітичного опрацювання інформації та організації командної взаємодії. Прикметно, що використання спільних онлайн-документів, чатів і платформ для проєктної роботи сприяє виробленню нових форматів професійного діалогу, у яких поєднуються оперативність, багатоканальність і підвищена відповідальність за мовне оформлення повідомлень. Наприклад, ділове листування в корпоративному месенджері вимагає одночасного дотримання лаконічності, точності формулювань і норм професійного етикету, що свідчить про зростання ролі цифрової мовної компетентності.

Доречно підкреслити, що еволюція від традиційної комунікативної компетентності до цифрової грамотності зумовлює переосмислення базових умінь ділового спілкування. В основі цифрової грамотності в комунікативному вимірі лежить здатність ефективно спілкуватися з використанням цифрових

технологій, обмінюватися інформацією, налагоджувати контакти із суспільством, а також користуватися державними й приватними онлайн-сервісами. Важливими також є вміння взаємодіяти в цифровому просторі, дотримуватися правил поведінки та етикету в онлайн-середовищі та здійснювати управління власною цифровою ідентичністю, зокрема шляхом контролю та адміністрування акаунтів [6, с. 225].

Разом із тим підкреслимо, що цифрова грамотність виходить за рамки суто технічних навичок і охоплює здатність до стратегічного самопрезентування в онлайн-просторі. У цьому сенсі інноваційність ділової комунікації проявляється у вмінні адаптувати мовні засоби до різних цифрових платформ: від формалізованих електронних листів до напівофіційних відеозвернень або публічних повідомлень у професійних соціальних мережах. Наприклад, фраза *«Дякуємо за оперативний зворотний зв'язок і готовність до подальшої співпраці»* у відеоконференції підсилюється відповідною інтонацією та візуальним контактом, що підвищує рівень довіри між партнерами.

Інтеграція цифрової грамотності та громадянської свідомості у сферу мовної дидактики, з урахуванням сучасних соціокультурних викликів, зумовлює переосмислення цілей і змісту мовної освіти. У такому контексті мовне навчання дедалі більше орієнтується на формування суб'єкта комунікації, здатного до критичного аналізу інформаційних потоків, усвідомленого мовленнєвого вибору та відповідальної участі в цифровому дискурсі. Відтак, здобувачі освіти засвоюють використання цифрових інструментів як засобів розвитку грамотності, що охоплює інтерпретацію, продукування й оцінювання текстів у віртуальному середовищі [5, с. 470].

Прикметно, що наведений метод сприяє зміщенню дидактичних акцентів від репродуктивного засвоєння мовних норм до формування стратегій комунікативної поведінки в цифрових умовах. Зокрема, у професійному онлайн-листуванні актуалізується здатність до структурованого викладу інформації, наприклад, *«Повідомляємо про завершення узгоджувального етапу та готовність перейти до реалізації наступної фази проєкту»*, що засвідчує поєднання точності, формальності та комунікативної доцільності.

Водночас цифрові технології істотно трансформують традиційні моделі освітньої та ділової взаємодії, розширюючи канали комунікації та інтенсифікуючи процес обміну знаннями. Вони формують умови для розвитку адаптивної комунікативної культури, зорієнтованої на оперативність, багатоканальність і міждисциплінарність інформаційної взаємодії. У цьому зв'язку освітнє середовище функціонує як простір колективної мовленнєвої діяльності, підтриманої цифровими платформами та сервісами спільної роботи [7, с. 355].

Доречно зауважити, що інноваційність ділової комунікації виявляється насамперед у зміні мовленнєвих стратегій. Так, у внутрішніх корпоративних комунікаціях уживаними стають формулювання, наприклад, *«Запрошуємо долучитися до обговорення пропозицій у спільному робочому просторі до кінця»*

поточного дня», що відображає синхронізацію мовних засобів із цифровими форматами взаємодії.

Крім того, перехід до цифрової грамотності передбачає усвідомлене управління мовленнєвою репутацією та цифровою ідентичністю. Наприклад, формулювання *«Результати аналізу буде розміщено в захищеному середовищі після завершення внутрішньої перевірки»* демонструє дотримання принципів інформаційної безпеки та професійної відповідальності в цифровому дискурсі.

Результативність застосування цифрових платформ у процесі формування комунікативної компетентності визначається сукупністю педагогічно виважених чинників. Насамперед мається на увазі узгоджене поєднання традиційних дидактичних підходів із цифровими інструментами, системний методичний супровід освітнього процесу та цілеспрямоване формування аналітичного мислення, творчої ініціативи й рефлексивних умінь здобувачів освіти [7, с. 355].

Варто наголосити, що ефективність цифрової взаємодії в діловій сфері безпосередньо пов'язана з умінням адаптувати мовні засоби до специфіки платформ та комунікативних ситуацій. Наприклад, вислів *«Просимо ознайомитися з оновленою версією документа в спільному середовищі та надати коментарі до визначеного терміну»* ілюструє поєднання формальної коректності з цифровою оперативністю, що є характерною ознакою сучасної ділової комунікації.

Принагідно слід зазначити, що цифрова трансформація комунікативних процесів зумовлює переорієнтацію професійної підготовки на розвиток мультикомпетентності. У цьому сенсі цифрова грамотність охоплює безпосередньо здатність до стратегічного мовленнєвого планування, управління інформаційними потоками та дотримання норм етикету в онлайн-середовищі. Так, у внутрішніх корпоративних повідомленнях часто використовуються конструкції, наприклад, *«Звіт доступний для перегляду після авторизації в системі»*, що засвідчує інтеграцію мовної точності з вимогами цифрової безпеки.

Доречно зауважити, що сучасні тенденції розвитку цифрових комунікацій визначаються комплексом взаємопов'язаних напрямів, серед яких провідне місце посідають упровадження технологій штучного інтелекту, активне використання хмарних сервісів, інтенсифікація комунікації через соціальні медіа та посилення інструментів захисту даних. Їх системне застосування сприяє оптимізації внутрішньої та зовнішньої взаємодії організацій, підвищенню ефективності управлінських рішень і якості комунікативних процесів [8].

Разом із тим інноваційність ділової комунікації виявляється у зміні моделей взаємодії між суб'єктами професійного спілкування. Зокрема, використання автоматизованих чат-асистентів у клієнтській підтримці супроводжується стандартизованими, але водночас комунікативно нейтральними формулами, наприклад, *«Ваш запит зафіксовано та буде опрацьовано в найкоротший термін»*, що забезпечує рівновагу між технологічною ефективністю та мовленнєвою коректністю.

Відтак, актуалізація теоретичних положень щодо інноваційних трансформацій ділової комунікації зумовила необхідність їх прикладної верифікації в реальному освітньому середовищі. У зв'язку з цим практичний компонент дослідження було спрямовано на аналіз рівня сформованості цифрово-комунікативної компетентності здобувачів освіти в умовах поєднання традиційних академічних практик із сучасними цифровими форматами взаємодії, що, своєю чергою, дасть змогу простежити ступінь адаптації студентів до нових комунікативних викликів, а також визначити специфіку сприйняття ними інноваційних інструментів професійного спілкування.

Прикметно, що емпіричне дослідження реалізовано на базі Сумського національного аграрного університету, який забезпечує безперервність освітнього процесу шляхом активного впровадження цифрових комунікацій. Організаційно-методичний супровід дослідження здійснювала кафедра державно-правових дисциплін та українознавства, що зумовило міждисциплінарний характер аналізу та дозволило поєднати лінгвістичний, правовий і управлінський виміри ділової комунікації.

Доречно зазначити, що до вибіркової сукупності було залучено здобувачів освіти п'яти факультетів університету: юридичного; агротехнологій та природокористування; ветеринарно-медичного; біолого-технологічного; факультету економіки та менеджменту. Кількісний склад вибірки становив 55 осіб – у середньому по 10-12 респондентів від кожного факультету, що забезпечило репрезентативність даних і можливість порівняльного аналізу особливостей комунікативних практик у різних освітніх галузях.

Методологічну основу прикладного етапу дослідження склало анкетування з використанням авторського інструментарію, орієнтованого на виявлення комунікативних стратегій студентів у цифровому середовищі. Зміст анкети охоплював блоки, пов'язані з оцінкою впливу цифрових платформ на ділове мовлення, рівнем сформованості навичок онлайн-взаємодії, здатністю до дотримання норм цифрового етикету, а також зі сприйняттям інноваційних форматів комунікації в освітньому процесі тощо (табл. 1)

Таблиця 1

Результати анкетування здобувачів освіти Сумського національного аграрного університету

№	Питання анкети	Варіанти відповідей	Частка респондентів, %
1	Як Ви оцінюєте власний рівень ділової комунікації в цифровому середовищі?	Високий	22
		Середній	56
		Низький	22
2	Який формат ділового спілкування Ви використовуєте найчастіше в освітньому процесі?	Онлайн (платформи, месенджери, LMS)	64
		Змішаний	27
		Очний	9

№	Питання анкети	Варіанти відповідей	Частка респондентів, %
3	Наскільки цифрові технології вплинули на ефективність Вашої комунікації?	Позитивно	71
		Неістотно	20
		Негативно	9
4	Чи дотримуєтеся Ви норм цифрового етикету під час ділового спілкування?	Постійно	49
		Переважно	33
		Рідко	18
5	Які цифрові інструменти Ви використовуєте для ділової комунікації найчастіше? (можна кілька відповідей)	Електронна пошта	78
		Освітні платформи (Moodle, Google Classroom тощо)	69
		Відеоконференції (Zoom, Meet)	62
		Месенджери	58
6	Чи відчуваєте Ви труднощі в формулюванні офіційних повідомлень у цифровому форматі?	Часто	31
		Іноді	42
		Ні	27
7	Які компетентності, на Вашу думку, є визначальними для сучасної ділової комунікації? (можна кілька відповідей)	Цифрова грамотність	76
		Мовна точність	64
		Критичне мислення	51
		Комунікативна гнучкість	47
8	Чи сприяє освітнє середовище університету розвитку цифрово-комунікативних навичок?	Так	58
		Частково	33
		Ні	9
9	Наскільки важливим Ви вважаєте поєднання традиційних і цифрових форм ділової комунікації?	Дуже важливим	62
		Скоріше важливим	29
		Неважливим	9
10	Чи потребуєте Ви додаткового навчання з цифрової ділової комунікації?	Так	54
		Частково	31
		Ні	15

Джерело: складено автором.

Подані в таблиці 1 результати свідчать, що переважна більшість здобувачів освіти (56%) оцінює власний рівень ділової комунікації в цифровому середовищі як середній, водночас майже чверть респондентів (22%) фіксує низький рівень сформованості відповідних умінь, що вказує на наявність потенціалу для їх подальшого розвитку. Прикметно, що домінування онлайн- та змішаних форматів спілкування (91% сукупно) зумовлює зростання ролі цифрових інструментів, які, за оцінками 71% опитаних, позитивно впливають на ефективність комунікації. Водночас зафіксовано, що лише 49% студентів постійно дотримуються норм цифрового етикету, а понад 70% відчувають труднощі з формулюванням офіційних повідомлень у цифровому форматі, що обґрунтовує доцільність цілеспрямованого впровадження освітніх заходів, спрямованих на інтеграцію цифрової грамотності з традиційною мовно-комунікативною підготовкою.

Висновки. Таким чином, аналіз проведеного дослідження свідчить, що сучасна ділова комунікація характеризується поступовою трансформацією від традиційної комунікативної компетентності до інтегрованої моделі, яка поєднує мовну культуру, управлінські навички та цифрову грамотність. Водночас цифровізація професійних практик зумовлює зміну комунікативних стратегій, формування нових форматів взаємодії та необхідність дотримання норм цифрового етикету. Разом із тим емпіричні дані свідчать про нерівномірність адаптації здобувачів освіти до цифрових каналів комунікації: переважна більшість студентів використовує онлайн- та змішані формати спілкування, проте значна частина респондентів відчуває труднощі з формулюванням офіційних повідомлень та не завжди дотримується норм цифрового етикету. У цьому контексті важливо зазначити, що ефективність сучасної ділової взаємодії напряму залежить від рівня сформованості цифрово-комунікативних навичок, що обґрунтовує необхідність цілеспрямованого інтегрування цифрових інструментів у освітній процес, поєднання традиційних і цифрових методів навчання та розвитку професійної компетентності. Відтак, результати дослідження підтверджують, що інноваційні тренди у діловій комунікації зумовлюють формування нової моделі професійної взаємодії, яка забезпечує оперативність, ефективність управлінських рішень і готовність до адаптації у цифровому середовищі.

Література

1. Приблуда Л. М. Навички ділової комунікації як важлива складова професійної діяльності сучасного фахівця: до проблеми дослідження. Вісник науки та освіти. 2023. № 6(12). С. 576-586.
2. Сидоренко Т. М. Міжнародний досвід формування комунікативної культури фахівців із діловодства та його адаптація в Україні. Академічні візії. 2024. № 29. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1694/1573>
3. Конюкова І. Я., Сидоровська Є. А. Цифровий етикет комунікативної культури ХХІ століття. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал. 2021. № 1. С. 26-30.
4. Гаврілова Л. Г., Топольник Я. В. Цифрова культура, цифрова грамотність, цифрова компетентність як сучасні освітні феномени. Інформаційні технології і засоби навчання. 2017. № 61, вип. 5. С. 1-14.
5. Жила Г. В. Цифрова грамотність: сутність поняття та динаміка. Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації: III Міжнародна наукова конференція (13.05.2022; Хмельницький, Україна). С. 468-470.
6. Крутова А. С., Ставерська Т. О. Цифрова грамотність як провідна компетентність майбутнього фахівця. Механізми забезпечення сталого розвитку економіки: проблеми, перспективи, міжнародний досвід: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., 23 квіт. 2021 р. – Харків: ХДУХТ, 2021. С. 224-227.
7. Довбешко М. Використання цифрових інструментів і платформ у розвитку комунікативних навичок здобувачів професійної освіти. Актуальні питання гуманітарних наук. 2025. Вип. 86, том 1. С. 351-356.
8. Осокін М., Осокіна А. Цифрові комунікації в системі управління бізнесом. Економіка та суспільство. 2024. № 64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-31>

References

1. Prybluda, L. M. (2023). Navychky dilovoi komunikatsii yak vazhlyva skladova profesiinoi diialnosti suchasnoho fakhivtsia: do problemy doslidzhennia [Business communication skills as an important component of the professional activity of a modern specialist: toward the research problem]. *Visnyk nauky ta osvity – Bulletin of Science and Education*, 6(12), 576-586. [in Ukrainian].
2. Sydorenko, T. M. (2024). Mizhnarodnyi dosvid formuvannia komunikatyvnoi kultury fakhivtsiv iz dilovodstva ta yoho adaptatsiia v Ukraini [International experience in forming the communicative culture of records management specialists and its adaptation in Ukraine]. *Akademichni vizii – Academic Visions*, 29. <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1694/1573> [in Ukrainian].
3. Koniukova, I. Ya., & Sydorovska, Ye. A. (2021). Tsyfrovyi etyket komunikatyvnoi kultury XXI stolittia [Digital etiquette of communicative culture of the 21st century]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv – Bulletin of the National Academy of Culture and Arts Management*, 1, 26-30. [in Ukrainian].
4. Havrilova, L. H., & Topolnyk, Ya. V. (2017). Tsyfrova kultura, tsyfrova hramotnist, tsyfrova kompetentnist yak suchasni osvitni fenomeny [Digital culture, digital literacy, and digital competence as modern educational phenomena]. *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia – Information Technologies and Learning Tools*, 61(5), 1-14. [in Ukrainian].
5. Zhyla, H. V. (2022). Tsyfrova hramotnist: sutnist poniattia ta dynamika [Digital literacy: the essence of the concept and its dynamics]. In *Naukovyi prostir: aktualni pytannia, dosiahnennia ta innovatsii: Proceedings of the III International Scientific Conference* (pp. 468-470). Khmelnytskyi, Ukraine. [in Ukrainian].
6. Krutova, A. S., & Staverska, T. O. (2021). Tsyfrova hramotnist yak providna kompetentnist maibutnoho fakhivtsia [Digital literacy as a leading competence of the future specialist]. In *Mekhanizmy zabezpechennia staloho rozvytku ekonomiky: problemy, perspektyvy, mizhnarodnyi dosvid: Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference* (pp. 224-227). Kharkiv: KhDUKhT. [in Ukrainian].
7. Dovbeshko, M. (2025). Vykorystannia tsyfrovnykh instrumentiv i platform u rozvytku komunikatyvnykh navychok zdobuvachiv profesiinoi osvity [The use of digital tools and platforms in developing communicative skills of vocational education students]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current Issues of the Humanities*, 86(1), 351-356. [in Ukrainian].
8. Osokin, M., & Osokina, A. (2024). Tsyfrovi komunikatsii v systemi upravlinnia biznesom [Digital communications in the business management system]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 64. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-31> [in Ukrainian].